

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ – доктори фалсафа (PhD) Азизова Зарина Шавкатовна ба диссертатсияи Шарипова Шаҳзода Мирзоғаниевна барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 6.2. Филология (6.2.14. Забонҳои типологӣ ва муқобилавӣ) дар мавзӯи «Таҳлили қиёсии исмҳои сермаъно ва усулҳои тарҷумани онҳо ба забони англисӣ (дар асоси маводди «Маснавии Маънавӣ»-и Ҷалолуддини Балхӣ)». – Хучанд, 2026. – 204 с.

Мавзӯи диссертатсияи Шарипова Шаҳзода Мирзоғаниевна – «Таҳлили қиёсии исмҳои сермаъно ва усулҳои тарҷумани онҳо ба забони англисӣ (дар асоси маводди «Маснавии маънавӣ»-и Ҷалолуддини Балхӣ)» ба омӯзиши яке аз масъалаи муҳим ва ханӯз ҳам камтаҳқиқшудаи забоншиносии муқоисавӣ бахшида шудааст.

Мубрамии мавзӯ бо нақши марказии ин асар дар тамаддуни тоҷику форс ва зарурати омӯзиши амиқи забони он дар робита бо тарҷума ба забонҳои дигар, бахусус англисӣ, асоснок карда шудааст. Муаллиф дуруст қайд мекунад, ки то имрӯз вижагиҳои тарҷумани вожаҳои сермаънои «Маснавии маънавӣ» мавриди таҳқиқи алоҳида қарор нагирифтааст.

«Маснавии Маънавӣ»-и Ҷалолуддини Балхӣ, ки аз шаш дафтар ва ҳудуди 26 ҳазор байт таркиб ёфтааст, намунаи камоли суҳанвариини адаби барҷастаи ҷаҳонӣ буда, дар таърихи тамаддуни форсиву тоҷик ҷойгоҳи шоиставу устувор касб кардааст ва дар саросари ҷаҳон шуҳрат ёфтааст. Ин осор на танҳо ганҷинаи нодири калимаҳо, таркибҳо ва ифодаҳоест, ки бо беназирии худ аз дигар навиштаҳои асрҳои миёна фарқ мекунад ва таркиби луғавии забони ниёгонро ғанӣ месозад, балки манбаъест, ки хонандаро бо маъноҳои ғайримаъмулӣ ва ғариби воҳидҳои луғавии қисмҳои гуногуни нутқ, бахусус исмҳо, рӯ ба рӯ менамояд.

Бо вучуди ин, дар забоншиносии тоҷик ҷиҳатҳои луғавӣ ва сарфию нахвӣ чунин асаре, ки муаллиф онро бо забони равону ноби тоҷикӣ ва лаҳни ширин офаридааст, ҳанӯз кам баррасӣ шудааст. Шояд бо ҳамин ангеза ва бо нигоҳи зарурати омӯзиши фарогири забони ин асар бошад, ки Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон таъкид кардаанд: «Ҷаҳони ҷовидони каломи «Маснавӣ маънавӣ» бо вучуди таҳқиқоти доманадор ҳанӯз ҷанбаҳои зиёди наомӯхта дорад ва ба таҳқиқи ҷиддию амиқ ниёзманд аст».

Дар асар маҳорати каломбахшии Мавлоно Балхӣ тавассути таҳлили семантикии исмҳои сермаъно ба риштаи таҳқиқ кашида шудааст. Тадқиқотгар муваффақ шудааст, ки тобишҳои нави маъноии калимахоро дар матни «Маснавӣ маънавӣ» ошкор созад, ки ин кашфиёти ҷолиби лексикологӣ ба шумор меравад.

Навгонии илмӣ таҳқиқ дар он зоҳир мегардад, ки бори нахуст дар забоншиносии тоҷику англис дар заминаи маводди «Маснавӣ маънавӣ» хусусияти сермаъноӣ зоҳир кардани вожаҳои аслии тоҷикӣ ва иқтибосӣ, инчунин унсурҳои луғавӣ гуногунсохт ба таври системавӣ таҳлил гардида, маъноҳои хосаи онҳо аз ҷониби муаллифи асар муайян ва усулҳои тарҷумаи онҳо ба забони англисӣ ошкор карда шудааст. Ҳамчунин, саҳми Мавлоно дар тақомули таркиби луғавӣ забони тоҷикӣ дар мисоли корбурди маъноҳои ғайримунтазира исбот шудааст.

Аҳамияти назариявӣ таҳқиқ дар он ифода меёбад, ки натиҷаҳои бадастомада барои равшан сохтани вежагӣҳои забону услуби Мавлавӣ ва саҳми ӯ дар тақомули таркиби луғавӣ забони адабии тоҷик заминаи устувор мегузоранд. Хулосаҳои назариявӣ метавонанд дар пажӯҳишҳои минбаъдаи соҳаи маъношиносии таърихӣ ва забоншиносии қиёсӣ ҳамчун манбаи муътамад хизмат кунанд.

Аҳаммияти амалии таҳқиқ дар он зоҳир мегардад, ки маводи диссертатсияро хангоми таълифи дастурҳои таълимӣ-методӣ барои донишҷӯёну магистрантони мактабҳои олии ҷумҳурӣ, инчунин дар чараёни тадриси фанҳои интихобии марбут ба забон ва услуби Мавлавӣ, робитаи забонҳои тоҷикиву англисӣ ва маъношиносии таърихӣ истифода бурдан мумкин аст.

Дар мавриди мутобиқати мавзӯи диссертатсия бо шиносномаи ихтисоси илмӣ бояд таъкид намуд, ки диссертатсияи унвонҷӯ Шарипова Шахзода Мирзоғаниевна таҳти унвони «Таҳлили қиёсии исмҳои сермаъно ва усулҳои тарҷумаи онҳо ба забони англисӣ (дар асоси маводди «Маснавии Маънавӣ»-и Ҷалолуддини Балхӣ)» ба рамзи ихтисоси тасдиқнамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 6.2. Филология (6.2.14. Забонҳои типологӣ ва муқобилавӣ) комилан мувофиқат мекунад.

Асоснокӣ ва эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқотро сатҳи ҳаллу фасли масоили мавриди таҳлил, бардоштҳои аз пажӯҳиш бадастомада, ки дар шакли мақолаҳои илмӣ дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар маҷмуаҳои илмӣ ба нашр расидаанд, инчунин ҳулосаҳои диссертант дар асоси манбаъҳои таҳқиқшуда собит менамояд.

Саҳми шахсии докталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки дар партави бардоштҳо аз андешаҳои пажӯҳишгарони ватанию хориҷӣ асосу заминаҳои амалию назариявии таҳқиқи диссертатсиониро мушаххас намуда, усулҳои муосири таҳқиқи семасиология истифода шудааст ва дар заминаи маводди «Маснавии маънавӣ», ки муҳаққиқ ва мутарҷими англис Р. Николсон ба забони англисӣ тарҷума кардааст, вижагиҳои сермаъноии вожаҳои исмӣ ошкор гардида, усулҳои тарҷумаи онҳо ба забони англисӣ нишон дода

шудааст. **Интишорот аз рӯйи мавзун диссертатсия.** Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 13 мақола, аз ҷумла, 7 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷоп расидаанд.

Диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулоса, феҳристи осори таҳқиқӣ ва ихтисораҳо иборат буда, ҳаҷми умумии он 204 саҳифаи ҷопи компютериро дар бар мегирад.

Боби якум – «Усулҳои тарҷумани калимаҳои аслии тоҷикӣ ба англисӣ» – дар се фаслу шаш зерфасл таҳқиқи вожаҳои думаъно ва сермаънои «Маснавии Маънавӣ»-ро дар бар мегирад.

Дар фасли якуми ин боб тарҷумани вожаҳои аслии тоҷикӣ бо як калимаи аслии англисӣ таҳлил гардида, фасли дуюм тарҷумани вожаҳои тоҷикӣ бо якчанд калимаи аслии англисиро фаро гирифтааст.

Дар фасли сеюм бошад, тарҷумани вожаҳои аслии тоҷикӣ бо калимаҳои иқтибосии дар англисӣ мустаъмал нишон дода шудааст.

Боби дуюм – «Усулҳои тарҷумани вожаҳои иқтибосии «Маснавии Маънавӣ» ба забони англисӣ» унвон дорад.

Дар фасли якуми боби зикршуда тарҷумани вожаҳои иқтибосӣ бо калимаҳои аслии англисӣ, дар фасли дуюм тарҷумани онҳо бо иқтибосҳои дар англисӣ мустаъмал (аз забонҳои портӣ, суғдӣ ва арабӣ) ва дар фасли сеюм тарҷума бо калимаҳои мухталифи якчанд забон (лотиниву англосаксонӣ, фаронсавиву англосаксонӣ, ибриву англосаксонӣ, скандинавиву англосаксонӣ, лотиниву арабӣ, лотиниву юнонӣ, лотиниву скандинавӣ, лотиниву скандинавиву англосаксонӣ, лотиниву арабиву англосаксонӣ, фаронсавиву лотиниву финиқӣ) таҳлил гардидааст.

Боби сеюм – «Хусусиятҳои сохтори калимаҳои тарҷумашаванда» – шаш фаслро дар бар гирифта, доираи маъноии унсурҳои гуногунсохти

«Маснавии маънавӣ» таҳлил шуда, сабабҳои бартариӣ як шакли тарҷума нисбат ба дигар шакл нишон дода шудааст.

Дар зербоби аввали боби мазкур тарҷумаи калимаҳои содаи «Маснавии маънавӣ» бо сода, содаву сохта ва мураккаби англисӣ нишон дода шудааст, ки унсурҳои сермаъноӣ тоҷикӣ ҳангоми баргардон ба англисӣ аз назари сохтор на ҳамеша мувофиқат мекунад.

Дар зербоби дуюм унвонҷӯ ба баррасии масъалаи тарҷумаи калимаҳои содаи «Маснавии маънавӣ» бо сода ва таркибу ибораҳои англисӣ пардохта, вожаҳои содаи тоҷикиро ба се навъ ҷудо кардааст: 1) тарҷума бо таркибҳои англисӣ, 2) тарҷума бо ибораҳои англисӣ, 3) тарҷума бо таркиб ва ибораҳои англисӣ.

Дар зербоби сеюм тарҷумаи калимаҳои сохтаи «Маснавии маънавӣ» бо вожаҳои гуногунсохтори англисӣ (сода, сохта, мураккаб, таркибҳо, ибораҳо) мавриди таҳлил қарор гирифтааст.

Дар зербоби чорум тарҷумаи калимаҳои мураккаби «Маснавии маънавӣ» бо вожаҳои гуногунсохтори англисӣ нишон дода шудааст, ки дар он қисми зиёди калимаҳои мураккаб ба маъноҳои мухталиф истифода шудаанд.

Фаслҳои дигари боби сеюм, ки масъалаҳои муҳимми дар боб фарогирифта мавриди таҳлилу баррасии амиқ қарор гирифтаанд.

Дар анҷоми диссертатсия зимни **хулосабарорӣ** муҳаққиқ ҷамъбасти натиҷагирӣҳои таҳқиқро ба таври мушаххас ва нуктасанҷона дар бандҳои ҷудогона бо пешниҳоди илмиву назарии ҷолиб ва арзишманд дар 15 банд пешкаш менамояд.

Ҳамзамон дар фароварди хулосаҳои илмӣ худ муҳаққиқ оид ба **истифодаи амалии натиҷаи таҳқиқоти** анҷомпазируфта дар 3 қисмат тавсияҳои арзишманди худро ироа менамояд.

Ҳамзамон, кори диссертатсионии унвонҷӯ Шарипова Шаҳзода дорои арзиши назарраси илмӣ буда, дар баробари дастовардҳо баъзе

нуктаҳои қобили интиқодро низ дорад, ки меҳостем ба баъзе аз онҳо таъкид намоем:

1. Дар баъзе аз саҳифаҳо муаллиф дар бисёр мавридҳо ба ҷойи муодилҳои тоҷикӣ аз вожаҳои русӣ истифода кардааст.
2. Дар баъзе саҳифаҳои диссертатсия ғалатҳои имлоӣ ва услубӣ ба назар мерасанд (с. 13, 21, 23, 32, 36, 44, 47, 55 ва ғайраҳо).
3. Дар матни автореферат ҷо-ҷо такрор ба назар мерасад. (с. 76-77, 79-80).

Сарфи назар аз камбудии зикршуда, диссертатсияи Шарипова Шаҳзода Мирзоғаниевна як таҳқиқоти мукамал, ҳадафманд ва пурарзишест, ки ба ҳалли масъалаи муҳим бӯҳим бахшида шудааст. Муаллиф доираи васеи маводи забонӣ-фарҳангиро ҷамъоварӣ ва тасниф намуда, тасдиқи амалии этимоднокии натиҷаҳоро тавассути ҷопи мақолаҳо таъмин кардааст.

Нуктаҳои зикршуда ба арзиши умумии кор таъсири манфӣ намерасонанд, зеро онҳо бештар хусусияти техникӣ ва таҳрирӣ дошта, ислоҳпазиранд.

Мақолаҳои интишоршудаи муҳаққиқ муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос менамоянд.

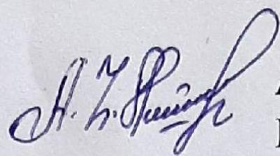
Автореферати диссертатсия (бо гунаҳои тоҷикӣ ва русии он) мазмуну мундариҷаи асосии кори таҳқиқотии Шарипова Шаҳзодаро фарогир аст.

Диссертатсияи Шарипова Шаҳзода Мирзоғаниевна дар мавзӯи «Таҳлили қиёсии исмҳои сермаъно ва усулҳои тарҷумаи онҳо ба забони англисӣ (дар асоси маводди «Маснавии Маънавӣ»-и Ҷалолуддини Балхӣ)» як тадқиқоти мукамал, ҳадафманд ва пурарзиши илмӣ буда, ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, к ибӯ қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ гардидааст, ҷавобгӯ мебошад ва унвонҷӯ сазовори дарёфти дараҷаи

илмий номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 6.2. Филология
(6.2.14. Забонҳои типологӣ ва муқобилавӣ) мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Доктори фалсафа (PhD) омӯзгори
кафедраи забонҳои хориҷии
Донишқадаи иқтисод ва савдои
Донишгоҳи давлатии тиҷорати
Тоҷикистон дар шаҳри Хучанд

Азизова Зарина
Шавкатовна

Суроға:

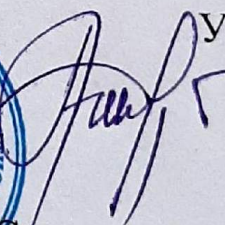
735699, Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Суғд,
ш. Гулистон, кӯчаи Истиқлол 80/1.

Тел: (992)92-7901995.

E-mail: zarina230995@mail.ru

«Имзои З.Ш.Азизоваро тасдиқ менамоям»:

Мудири шуъбаи кадрҳо ва корҳои
махсуси Донишқадаи иқтисод ва
савдои Донишгоҳи давлатии тиҷорати
Тоҷикистон дар шаҳри Хучанд

Усмонзода Шахзод
Усмон

Суроға:

735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Суғд,
ш. Хучанд, хиёбони И. Сомониён 169.

Сомонаи муассиса: www.iet.tj,

E-mail: info@iet.tj,

Тел: 83422 6-03-21

« 04 » 07 2026